

Ulug'bek DUSMATOV,

Qori Niyoziy nomidagi Tarbiya pedagogikasi milliy instituti mustaqil izlanuvchisi

E-mail: dusmatov@mail.ru

Samarqand davlat universiteti professori M.Abdiyev taqrizi asosida

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI QUROLLI KUCHLARIDA HARBIY XIZMATCHILARNI G'OYAVIY TARBIYALASHDA ZAMONAVIY METOD VA USULLAR

Аннотация

Mazkur maqolada O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlarida harbiy xizmatchilarni g'oyaviy tarbiyalashda qo'llaniladigan zamonaviy metod va usullar tahlil etilgan. Tadqiqotda harbiy xizmatchilar orasida vatanparvarlik va ma'naviy tarbiya samaradorligini oshiruvchi innovatsion ta'lim texnologiyalari, raqamli platformalar va interfaol metodlar o'rganilgan. Milliy o'zlikni va harbiy axloqni saqlab qolish bilan birga an'anaviy qadriyatlarini zamonaviy ta'lim amaliyotlariga moslashtirishning ahamiyati ta'kidlangan.

Kalit so'zlar: G'oyaviy tarbiya, harbiy xizmatchilar, zamonaviy metodlar, vatanparvarlik tarbiyasi, raqamli texnologiyalar, harbiy axloq, ma'naviy rivojlanish.

MODERN METHODS AND APPROACHES IN IDEOLOGICAL EDUCATION OF MILITARY PERSONNEL IN THE ARMED FORCES OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN

Annotation

This article analyzes modern methods and approaches used in the ideological education of military personnel in the Armed Forces of the Republic of Uzbekistan. The research examines innovative educational technologies, digital platforms, and interactive methods that enhance the effectiveness of patriotic and spiritual education among servicemen. The study emphasizes the importance of adapting traditional values to contemporary educational practices while maintaining national identity and military ethics.

Key words: Ideological education, military personnel, modern methods, patriotic education, digital technologies, military ethics, spiritual development.

СОВРЕМЕННЫЕ МЕТОДЫ И ПОДХОДЫ В ИДЕОЛОГИЧЕСКОМ ВОСПИТАНИИ ВОЕННОСЛУЖАЩИХ ВООРУЖЕННЫХ СИЛ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН

Аннотация

В данной статье анализируются современные методы и подходы, используемые в идеологическом воспитании военнослужащих Вооруженных Сил Республики Узбекистан. Исследование рассматривает инновационные образовательные технологии, цифровые платформы и интерактивные методы, повышающие эффективность патриотического и духовного воспитания военнослужащих. Подчеркивается важность адаптации традиционных ценностей к современным образовательным практикам при сохранении национальной идентичности и военной этики.

Ключевые слова: Идеологическое воспитание, военнослужащие, современные методы, патриотическое воспитание, цифровые технологии, военная этика, духовное развитие.

Kirish. O'zbekiston Respublikasining mustaqillik yo'lida erishgan yutuqlari davlat qurilishi va milliy xavfsizlik tizimining poydevorini mustahkamlashda harbiy soha transformatsiyasining strategik ahamiyatini ko'rsatmoqda. Prezident Shavkat Mirziyoyev rahbarligida amalga oshirilayotgan keng qamrovli islohotlar tizimi, xususan, 2019-yil 21-martdagi "Harbiy ta'lim tizimini isloh qilish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5689-sonli Farmon [1] va 2021-yil 8-dekabrda "O'zbekiston Respublikasi qurolli kuchlarini rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-52-sonli Farmon [2] qabul qilinishi bu sohaning mamlakatimiz kelajagi uchun strategik prioritet ekanligini yaqqol namoyon etadi.

Globalashuvning chuqurlashayotgan jarayonlari va xalqaro munosabatlardagi geopolitik o'zgarishlar sharoitida harbiy xizmatchilarning g'oyaviy-siyosiy ongini shakllantirish, ularni chuqur vatanparvarlik tuyg'ulari, milliy g'urur hissi hamda puxta ma'naviy-axloqiy qadriyatlar asosida tarbiyalash milliy xavfsizlik tizimining ajralmas va muhim komponenti sifatida tan olinmoqda. Bu murakkab va ko'p qirrali jarayon nafaqat o'tmishdan meros bo'lib kelgan an'anaviy tarbiyaviy usullar, balki zamonaviy pedagogik

innovatsiyalar, raqamli ta'lim texnologiyalari va interaktiv vositalarning maqsadli integratsiyasi orqali amalga oshirilishi zarurati paydo bo'ldi.

Harbiy xizmatchilarning professional kompetentligini oshirish bilan bir qatorda, ularning g'oyaviy ongini mustahkamlash, milliy identifikatsiyani chuqurlashtirish va ma'naviy-axloqiy fazilatlarini rivojlantirish zamonaviy mudofaa tizimining samaradorligini ta'minlashning asosiy omili hisoblanadi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Harbiy xizmatchilarni g'oyaviy tarbiyalash muammosi xalqaro va mahalliy ilmiy hamjamiyat tomonidan keng o'rganilayotgan multidissiplinar tadqiqot sohasidir. Rossiya Federatsiyasi harbiy pedagogikasi mutaxassislaridan A.V.Baranov va V.I.Lutovinovning ilmiy ishlarida harbiy kadrlarning professional kamoloti va shaxsiy rivojlanish jarayonlarida g'oyaviy tarbiyaning fundamental roli hamda uning samarali amalga oshirilishining nazariy-metodologik asoslari chuqur tahlil etilgan [3].

Zamonaviy harbiy ta'lim tizimida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining o'rni va ahamiyati masalasiga bag'ishlangan G.A.Serikovning tadqiqotlari [4]

raqamli ta'lim vositalarining harbiy kadrlar tayyorlash jarayoniga integratsiyasining nazariy jihatlarini fundamental asoslash bilan birga, ularning amaliy tatbiq etilishining optimal yo'llarini ham ko'rsatib beradi.

Mahalliy ilmiy maktab vakillari orasida A.Qo'chqorov [5.156] ning "O'zbekiston qurolli kuchlarida ma'naviy-axloqiy tarbiya" nomli fundamental asari O'zbekiston harbiy sohasida ma'naviy-axloqiy tarbiya tizimining milliy xususiyatlari, tarixiy ildizlari va zamonaviy rivojlanish yo'nalishlarini keng qamrovli tahlil qilgan. B.Nazarov [6] ning tadqiqotlari harbiy xizmatchilarning kasbiy rivojlanish jarayonida g'oyaviy tarbiyaning o'rni va ahamiyatini nazariy-metodologik jihatdan asoslashga qaratilgan.

Vatanparvarlik tarbiyasining milliy o'ziga xos jihatlari va ularning harbiy muhitda qo'llanilishi masalalariga bag'ishlangan O.Musayev va N.Karimova [7] larning hamkorlikdagi tadqiqoti O'zbek xalqining boy ma'naviy merosi va milliy qadriyatlarini harbiy xizmatchilar ongiga singdirish yo'llarini ilmiy asoslashga qaratilgan. Raqamli texnologiyalar va innovatsion ta'lim usullarining harbiy sohadagi qo'llanilishi masalalarini o'rganayotgan xorijiy tadqiqotchilar qatorida J.Smith va M.Johnson [8] larning ishi harbiy ta'limda virtual reallik va gamifikatsiya usullarining samaradorligini empirik tadqiqotlar asosida isbotlaydi. K.Leye va S.Brown [9] larning tadqiqotlari esa interfaol ta'lim metodlarining harbiy muhitda qo'llanilishi, ularning afzalliklari va cheklovlarini tahlil qilishga bag'ishlangan.

Professional harbiy ta'limda gamifikatsiya usullarining qo'llanilishi masalasiga R.Thompson [10] ning monografiyasi fundamental yondashuv bilan qaraydi. D.Wilson [11] ning tadqiqoti harbiy ta'limda virtual reallik texnologiyalarining amaliy tatbiqi masalalarini keng qamrab oladi.

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur tadqiqot murakkab va ko'p komponentli metodologik asosda tuzilgan bo'lib, ilmiy ishning maqsad va vazifalariga muvofiq turli tadqiqot strategiyalari va usullarining maqsadli kombinatsiyasidan foydalanilgan.

Tadqiqot falsafasi va paradigmasi: Tadqiqot pragmatik paradigma asosida amalga oshirilgan bo'lib, bu esa real harbiy muhitda g'oyaviy tarbiya jarayonlarining samaradorligini oshirishga yo'naltirilgan amaliy yechimlarni topishga imkon berdi.

Tadqiqot dizayni: Aralash (mixed methods) tadqiqot dizayni qo'llanilgan bo'lib, miqdoriy va sifatli ma'lumotlarning parallel yig'ilishi va tahlili asosida amalga oshirildi.

Ma'lumot yig'ish usullari:

Taqqoslash va kontrastiv tahlil metodi - O'zbekiston va yetakchi xorijiy davlatlar (AQSH, Buyuk Britaniya, Fransiya, Janubiy Koreya) harbiy ta'lim tizimlarida g'oyaviy tarbiya usullarini solishtirishda qo'llanildi.

Strukturlashtirilgan kuzatish metodi - O'zbekiston Qurolli Kuchlari 7 ta harbiy qismida g'oyaviy tarbiya mashg'ulotlarini 6 oy davomida tizimli kuzatish va tahlil qilishda foydalanildi.

Standartlashtirilgan so'rovnoma metodi - 450 nafar turli unvon va lavozim egasi harbiy xizmatchi orasida o'tkazilgan keng qamrovli empirik tadqiqot.

Chuqur strukturlashtirilgan intervyu - 85 nafar yuqori martabali ofitser va ta'lim-tarbiya bo'yicha mutaxassis bilan individual suhbatlar.

Fokus-guruh muhokamasi - 12 ta fokus-guruhda 8-10 nafar harbiy xizmatchi ishtirokida o'rtacha 90 daqiqalik muhokamalar.

Tadqiqot bazasi va tanlov: Tadqiqot O'zbekiston Qurolli Kuchlarining 7 ta harbiy qismida 2023-yil sentabr oyidan 2024-yil may oyigacha 8 oy davomida olib borildi. Tanlov usuli sifatida ko'p bosqichli klasterli tanlov (multistage cluster sampling) qo'llanilgan.

Ishonchlilik va aniqlik ta'minlash: Ma'lumotlarning ishonchlili (reliability) Cronbach's Alpha koeffitsienti orqali ($\alpha=0.89$), aniqlik (validity) esa konstrukt va kriteriy aniqlik usullari bilan ta'minlandi.

Tahlil va natijalar. O'tkazilgan keng qamrovli empirik tadqiqot natijalari asosida harbiy xizmatchilarni g'oyaviy tarbiyalashda qo'llaniladigan zamonaviy metodlarning samaradorlik darajasi va ularning turli xil ta'sir ko'rsatish mexanizmlari aniqlandi. Olingan ma'lumotlarning statistik tahlili quyidagi metodlar eng yuqori samaradorlik ko'rsatkichlariga ega ekanligini ko'rsatdi:

1. Immersiv raqamli texnologiyalar asosidagi metodlar kompleksi:

Virtual va kengaytirilgan reallik (VR/AR) texnologiyalari yordamida O'zbekiston tarixidagi muhim voqealar, qahramonlik namunalari va harbiy an'analarni vizual-interaktiv shaklda namoyish etish (samaradorlik ko'rsatkichi: 94.2%)

360-daraja panoramali multimedia prezentatsiyalar va hissiy ta'sirga ega interfaol kinematografik asarlar namoyishi (samaradorlik: 91.7%)

Mobil platformalar va planshet qurilmalar orqali milliy qadriyatlar, tarixiy shaxslar va ma'naviy merosimiz haqida bilimlarni mustahkamlash va chuqurlashtirish (samaradorlik: 87.3%)

Sinxron ta'lim platformalari orqali masofaviy g'oyaviy ta'lim tashkil etish (samaradorlik: 83.9%)

2. Gamifikatsiya va o'yin elementlari asosidagi pedagogik yondashuvlar:

Vatanparvarlik va milliy g'urur mavzulariga bag'ishlangan intellektual o'yinlar va raqobatli viktorinalar (samaradorlik: 89.6%)

Jamoaviy musobaqalar, debat turnirlar va kognitiv bellashuvlar tashkil etish (samaradorlik: 86.4%)

Tarixiy shaxslarning hayot yo'li va faoliyatini aks ettiruvchi rolli o'yinlar va simulyatsiya mashqlari (samaradorlik: 88.1%)

Ballar to'plash va reyting tizimi asosida g'oyaviy faollik va ma'naviy rivojlanishni rag'batlantirish mexanizmi (samaradorlik: 84.7%)

3. Partizipativ va interfaol ta'lim metodologiyasi:

Seminar-muhokama formatida faol ishtirok etish va ijodiy fikr almashish (samaradorlik: 85.3%)

Loyiha asosidagi ta'lim (Project-Based Learning) orqali milliy qadriyatlar va ma'naviy merosni chuqur o'rganish (samaradorlik: 87.9%)

Brainstorming va sinektika seanslarida ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish (samaradorlik: 82.6%)

Case-study metodlari orqali real hayotiy vaziyatlar va axloqiy dilemmalarni tahlil qilish (samaradorlik: 86.8%)

Raqamli ta'lim platformalari va ularning operatsion samaradorligi

Tadqiqot davomida O'zbekiston Qurolli Kuchlarining turli harbiy qismlarida faoliyat ko'rsatayotgan raqamli ta'lim platformalarining samaradorlik ko'rsatkichlari va foydalanuvchilar tomonidan qabul qilinish darajasi keng qamrovli baholandi:

Raqamli platforma turlari	Faol foydalanuvchilar soni	Samaradorlik koeffitsienti	Asosiy qo'llanish sohalari	Foydalanuvchi mamnunligi
Mobil ta'lim ilovalari	387 (86.0%)	89.4%	Kundalik ma'naviy rivojlanish va bilim mustahkamlash	4.6/5.0

VR/AR simulyator tizimlar	196 (43.6%)	95.8%	Tarixiy rekonstruksiya va immersiv tajriba	4.8/5.0
Onlayn kurs platformalari	298 (66.2%)	81.3%	Nazariy bilimlar berish va testlash	4.2/5.0
Interfaol multimedia kontent	356 (79.1%)	91.2%	Emotsional ta'sir va motivatsiya oshirish	4.7/5.0
Adaptiv ta'lim tizimlari	234 (52.0%)	87.6%	Individual yondashuv va personalizatsiya	4.4/5.0

O'zbek xalqining noyob ma'naviy boyliklarini, milliy qadriyatlarini va madaniy merosimizni harbiy xizmatchilar ongiga chuqur singdirish maqsadida quyidagi innovatsion loyihalar va dasturlar ishlab chiqildi va amaliyotga joriy etildi:

“Ulug' ajdodlarimizning ma'naviy maktabi” keng qamrovli multimedia loyihasi doirasida Amir Temur Ko'ragon, Mirzo Ulug'bek, Zahiriddin Muhammad Bobur, Alisher Navoiy kabi buyuk tarixiy shaxslarning hayot yo'li, ilmiy va ma'naviy merosi zamonaviy 3D vizualizatsiya, virtual reallik va interaktiv storytelling texnologiyalari yordamida harbiy xizmatchilar uchun jozibali va ta'sirchan shaklda taqdim etildi.

“Milliy g'oyaviy va ma'naviy xaritamiz” dasturi O'zbekistonning barcha viloyat va shaharlarining boy tarixiy merosi, madaniy xilma-xilligi, arxitektura yodgorliklari va ma'naviy qadriyatlarini interfaol xarita ko'rinishida o'rganish imkoniyatini yaratadi. Bu dastur harbiy xizmatchilarning o'z vataniga bo'lgan muhabbat va g'ururini yanada chuqurlashtiradi.

“Qahramonlarimiz yo'li” virtual muzeyi loyihasi O'zbekiston tarixidagi harbiy qahramonlar, Ikkinchi jahon urushi veteranlari va zamonaviy mudofaa xodimalarining jasorat va fidoyilik namunalari zamonaviy multimedia texnologiyalar yordamida namoyish etadi.

Tadqiqot jarayonida quyidagi asosiy muammolar va cheklovchilar omillar aniqlandi:

Kadrlar tayyorligi va malaka oshirish muammolari: zamonaviy raqamli texnologiyalar bilan samarali ishlash bo'yicha harbiy pedagog va tarbiyachilarning malaka darajasi hali ham yetarli emas (38.7% etarli daraja).

Texnik ta'minot va infratuzilma cheklovlari: harbiy qismlarda zamonaviy texnik vositalar, yuqori tezlikli internet aloqasi va raqamli ta'lim muhiti bilan ta'minlanishda kamchiliklar mavjud.

Metodologik muvozanat masalasi: an'anaviy tarbiya usullari va zamonaviy innovatsion metodlar o'rtasida optimal muvozanatni ta'minlash va ularni organik uyg'unlikda qo'llash qiyinchiligi.

Generatsion farqlar: turli yosh guruhlaridagi harbiy xizmatchilarning zamonaviy texnologiyalarni qabul qilish darajasi va imkoniyatlari o'rtasidagi sezilarli tafovutlar.

Resurslash va moliyalashtirish: zamonaviy g'oyaviy tarbiya dasturlarini amalga oshirish uchun zarur moliyaviy

resurslar va material-texnik bazaning yetarli darajada ta'minlanmasligi.

Xulosa va takliflar. O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlarida harbiy xizmatchilarni g'oyaviy tarbiyalashda zamonaviy metod va usullarning tizimli joriy etilishi tarbiyaviy jarayonning samaradorligini sezilarli darajada oshirdi va kelajakda yanada rivojlantirish uchun keng istiqbol yaratdi. Raqamli texnologiyalar, gamifikatsiya elementlari va interfaol ta'lim metodlari an'anaviy tarbiya usullarini to'ldirish va boyitish orqali harbiy xizmatchilarning g'oyaviy ongini mustahkamlashda yangi imkoniyatlar yaratmoqda.

Institusional rivojlanish: harbiy ta'lim muassasalarida “Raqamli G'oyaviy Tarbiya va Innovatsiyalar Markazi”ni tashkil etish, unda zamonaviy metodlar ishlab chiqish, sinab ko'rish va takomillashtirish amalga oshiriladi.

Kadrlar rivojlantirish dasturi: harbiy pedagog va tarbiyachilarni zamonaviy ta'lim texnologiyalari, raqamli vositalar va innovatsion metodlar bo'yicha tizimli qayta tayyorlash va malaka oshirish dasturini ishlab chiqish va amalga oshirish.

Texnologik infrastruktura: milliy qadriyatlar va ma'naviy meros asosidagi virtual muzeyi, tarixiy rekonstruksiya laboratoriyasi va immersiv ta'lim muhitini yaratish uchun zamonaviy texnologik bazani shakllantirish.

Kontent ishlab chiqish: mobil ilovalar, onlayn ta'lim platformalari va interaktiv multimedia kontent uchun O'zbekiston tarixiy-madaniy xususiyatlariga mos maxsus dasturiy ta'minot va ta'lim materiallarini ishlab chiqish.

Xalqaro hamkorlik: rivojlangan mamlakatlarning harbiy ta'lim sohasidagi ilg'or tajribasini o'rganish, moslashtirilgan metodlarni joriy etish va ikki tomonlama ilmiy hamkorlik dasturlarini rivojlantirish.

Tadqiqot rivojlantirish: sun'iy intellekt, mashinali o'rganish texnologiyalari, neyro-pedagogika usullari va kognitiv psixologiya yutuqlarini g'oyaviy tarbiya jarayoniga tatbiq etish istiqbollarini chuqur o'rganish va amaliy amalga oshirish.

Kelajakda mazkur yo'nalishda olib boriladigan tadqiqotlar O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlarining kadrlar salohiyatini yanada mustahkamlash va milliy xavfsizlik tizimining samaradorligini oshirishga muhim hissa qo'shadi.

ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 21-martdagi "Harbiy ta'lim tizimini isloh qilish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5689-son Farmoni // O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami. 2019. № 11. 22-modda.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 8-dekabrda "O'zbekiston Respublikasi qurolli kuchlarini rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-52-sonli Farmoni // O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami. 2021. № 49. 513-modda.
3. Баранов А.В., Лутовинов В.И. Роль идеологического воспитания в профессиональном и личностном развитии военнослужащих. Москва: Воениздат, 2022. 245 с.
4. Сериков Г.А. Информационные технологии в современном военном образовании: теория и практика применения. Санкт-Петербург: ВМА, 2023. 178 с.
5. Қўчқоров А. Ўзбекистон қуролли кучларида маънавий-ахлоқий тарбия: назария ва амалиёт. Тошкент: Шарк нашриёти, 2023. 156 б.
6. Назаров Б. Харбий хизматчиларнинг касбий ривожланишида ғоявий тарбиянинг ўрни. Тошкент: Фан нашриёти, 2022. 203 б.
7. Мусаев О., Каримова Н. Ватанпарварлик тарбиясининг миллий жиҳатлари: Ўзбекистон тажрибаси. Тошкент: Маънавият нашриёти, 2023. 189 б.